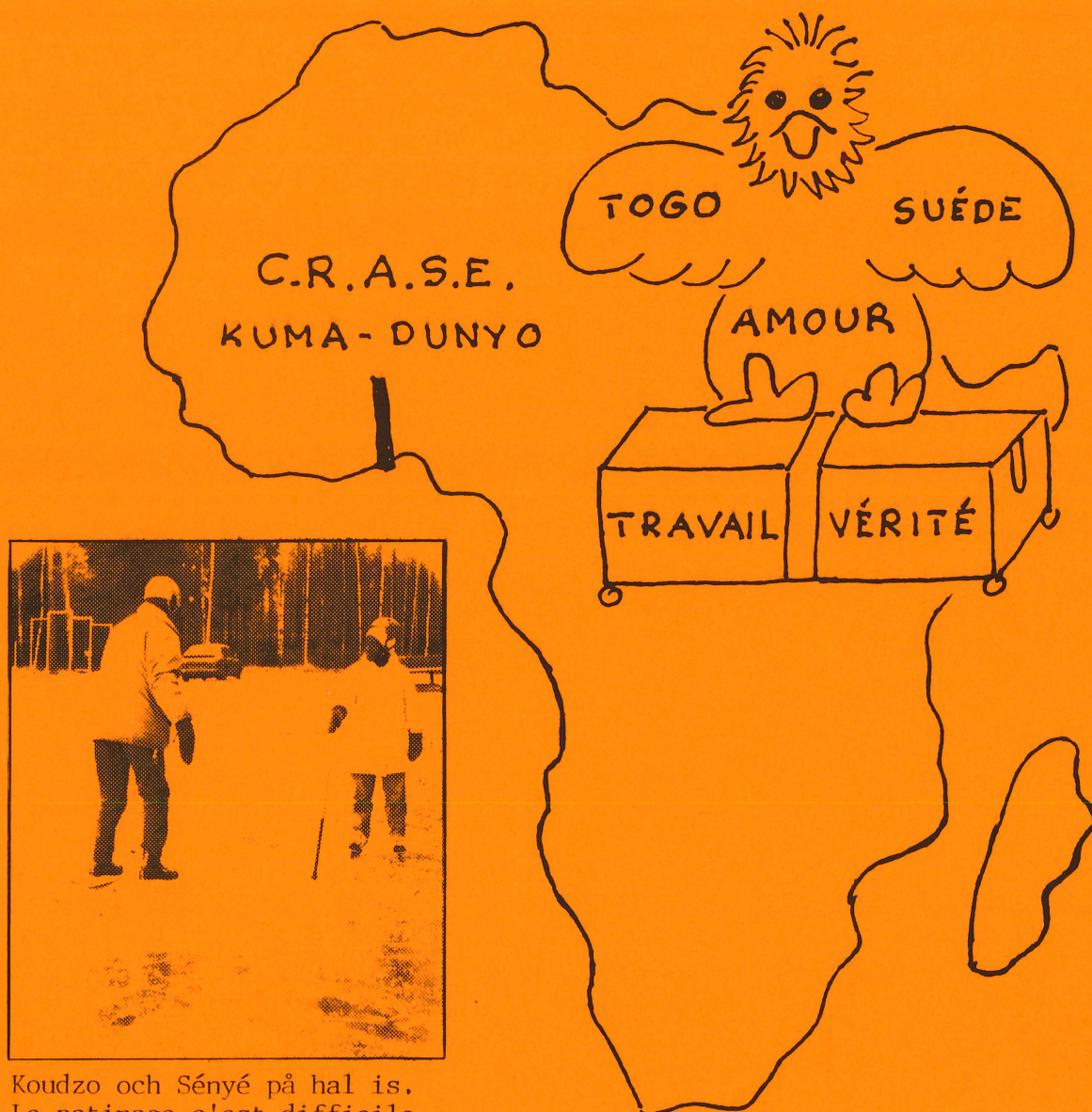

AGBLE!

"AGBLE" betyder fält på ewe-språket.

"AGBLE!" = Till fälten!, Till arbetet!, Kom igen!, Sug i!

Nr: 3 1992-93

Koudzo och Sényé på hal is.
Le patinage c'est difficile
mais Kuodzo et Sényé ont
bien réussi.

Detta nummer av AGBLE skickar vi ut när folkhögskolans u-lands-kurs med Mats Matsson som medföljande lärare befinner sig i Tsito i Ghana. Den dramatiska politiska händelseutvecklingen i Togo, med en generalstrejk som pågått sedan den 16/11 -92, har gjort det omöjligt för årets kurs att under nägorlunda säkra former resa in i landet.

I Tsito finns ett vuxenutbildningscentrum som bedriver kortare kurser i Accras universitets regi. Vi har haft kontakt med den skolan vid flera tillfällen tidigare. Rektorn för skolan, Mr Fordjour, besökte Molkom under några dagar sommaren 1990 och delegationer från CRASE har besökt Tsito och tvärtom.

Om utvecklingen gör det möjligt att ta sig in i Togo och besöka CRASE som vanligt kommer de att lämna Tsito, men det verkar inte finnas någon anledning att tro att det ska bli möjligt innan hemresan i april. Oppositionen är mycket målmedveten och bestämd över de krav som de ställt för att avbryta generalstrejken, och president Eyadema visar inga tecken på eftergifter.

I början av februari hölls ett möte mellan representanter för oppositionen och för president Eyadema i Colmar i Frankrike nära den tyska gränsen. Detta möte kom till stånd efter starka påtryckningar från Tyskland och Frankrike som känner ett visst ansvar för situationen i sin f d

koloni. ~~Parhandlingarna~~ bröt samman när representanterna för president Eyadema vägrade att gå med på internationell övervakning av den Togolesiska armén inför kommande fria val.

För övrigt kan ni läsa om vad som sker i rapporten som kommit från Mats i Tsito och som vi publicerar i detta nummer.

Vi vill också passa på att förvarna om informationsdagar ledda av årets kurs den 7-8/5 i Molkom på folkhögskolan. Då kommer vi att ta upp den aktuella situationen i Togo och hur det återverkar på vårt samarbete med CRASE i Kuma-Dunyo. Alla intresserade är välkomna under dessa dagar, men vi ber er att anmäla er ankomst i förväg. (För planeringen av mat och logi

TOGO-KRISEN FRÅN GHANAS HORISONT

Vid min första telefonkontakt med M Blu från Accra den 2/2 fick vi veta att ytterligare döds-skjutningar ägt rum i Lomé i slutet av januari. Sedan dess har vi kunnat följa skeendet ganska bra i Ghanas press. Ghana förhåller sig mycket neutralt i förhållande till problemen i Togo. Visserligen har man satt sina trupper i "3:e gradens beredskap". Det märks inga reaktioner på detta annat än en undran: "Vad skulle 4:e graden betyda?"

Vi kan även följa skeendet i Togo via radio och TV (både togolesisk och ghanesisk). När man ser på togolesisk TV får man inget intryck av kris i landet. Det är ett ständigt uppvisande av Eyadema i färd med att ta emot sändebud från olika håll. Alltid med Eyadema i handskakningssituation och utan ljud eller kommentarer. Ett slående exempel var när han tog emot ambassadörerna från USA, Frankrike och Tyskland. Efter handskakningsbilderna en enorm Eyadema vid ett jättelikt marmorbord och de tre ambassadörerna sittande på små stolar likt tre små skolpojkar på sin första skoldag. Propagandastrategin för tankarna till Goebbels och själva regin till Leni Riefenstahl. F.ö. jämförs ofta Eyadema här med Hitler.

I övrigt visar Togos TV enbart bilder från ett väl fungerande Nord-Togo, där man inte strejkar. På Ghanas TV har vi dock sett några bilder från Lomé. De visar en närmast öde stad med igenbommade butiksfönster och stenblock utströdda på gatorna.

Flyktingströmmen från Togo till Ghana och Benin har varit stor och konstant de senaste veckorna. Officiellt registrerade vid de kontrollerade gränsövergångarna till Ghana är drygt 80.000 personer. Med de som kommit via småvägar utan gränskontroller uppskattar man att mellan 200.000 och 300.000 personer lämnat Togo de senaste veckorna, varav merparten kommit till Ghana. De allra flesta kommer från Lomé med närmaste omgivningar. Om man beaktar att ett mycket stort antal Lomébor flyttat hem till sina hembyar i Togo (vid mitt besök i Bala såg jag många, många Bala-bor som kommit hem till byn igen pga strejken och oroligheterna i Lomé) är det nog ingen dålig gissning att stadens invånarantal kan ha halverats. Ännu värre är, att den etniska balansen rubbats. De som flytt (och flyr) är nästan uteslutande ewe-folk. Resultatet blir att andelen Kabyéer drastiskt ökar. Det är många här som tror att Eyadema ämnar döda och skrämja iväg så många ewes att han kan vinna kommande val på "walk-over". Etnisk rensning är tydligen tidens melodi för besinningslösa diktatorer både i Afrika (Togo, Zaire t ex) och Europa (ex-Jugoslavien). Tankarna går återigen till Hitler-tiden.

Flyktingpolitiken här i Ghana är anorlunda än i Sverige. Man har flera flyktingar att ta emot i en chockvåg, samtidigt som resurserna är mycket mindre. Men alla här är mycket positiva till flyktingarna. I press och radio uppmanar regeringen alla medborgare att hjälpa till att ta emot flyktingarna. Även vid högmässorna i kyrkorna uppmanas alla att hjälpa till. Någon motsvarighet till vårt invandrarverks årslånga individuella prövningar finns inte här. Kanske några svenska flyktingbyråkrater skulle kunna lära av detta, om de ville.

VÅR VISTELSE I TSITO

Som situationen ser ut nu, får vi bereda oss på en lång vistelse i Tsito. I värsta fall tiden ut. Mer Tsito är inget dåligt alternativ till Kuma. Tack vare de kontakter vi etablerat mellan CRASE i Kuma-Dunyo och ARAC i Tsito kan vi känna oss mycket välkomna här. Vi har blivit presenterade för bychefen och byrådet och de garanterar vår säkerhet. Vi har även blivit inbjudna till Paul Bertelsen, den mycket egensinnige dansken, som var med om att starta ARAC och efter en sejour vid UNESCO i Paris bosatt sig här i Tsito som pensionär. I övrigt finns mycket att se och lära av här i Tsito. Men visst hoppas vi få tillfälle att besöka CRASE i Kuma-Dunyo innan vi måste återvända till Sverige.

Kyrkbesök i Molkom.

VISITE CHAQUE DIMANCHE
A L'EGLISE DE MOLKOM.

Comme nous sommes des chrétiens chaque Dimanche ABASSA et moi nous allons dans une église pour prier à notre Dieu.

Nous sommes en contact avec Hélène EDNARSSON de l'ancien groupe Suédois qui était très gentille et s'intéresse beaucoup à la parole de Dieu, elle enseigne aux petits enfants de l'église.

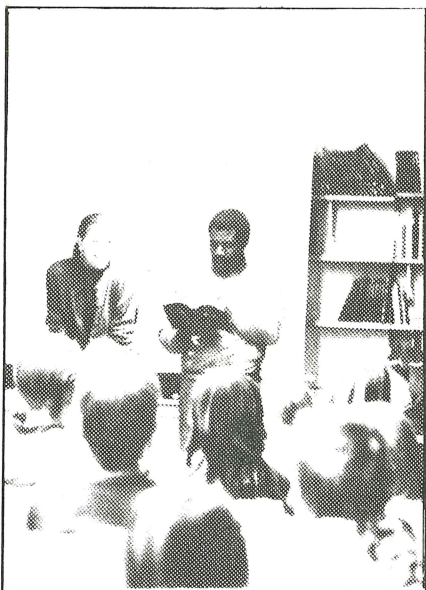
A notre arrivée à l'église tout le monde était content. Les autorités de l'église nous donnaient l'ordre de chanter quelques chansons louangeuses de l'église du Togo ABASSA joue le tam-tam et SENYE chante des belles chansons. Par cette union, nous avons formé une chorale Togo Suède à l'église; nous chantons en Ewé, Français et Suédois.

Publié dans un journal Suédois que le 17 /11/92 les deux Togolais vont faire quelque chose à l'église.

Aidés par Hélène à 19 heures nous avons commencé à faire montrer les diapositives du C.R.A.-S.E. J'avais préparé la pâte (Togo pâte) après, toute la sale rayonnait de joie on danse tout le monde était très heureux envers nous en faisant un petit geste au C.R.A.S.E. Kuma Dunyo.

C'est une soirée très très accueillante.

Mercie.

Nyed och Älvsbacka

NYEDS MFS: - Missionsk:an: I dag torsd 19 "DHM-möte". Alice och Karl-Erik Anderson talar och sjunger, kollekt till DHM. Sönd 9.30 Styrelse och SMU-råd. 11 Gudstj. HHN Gun och Göran Sandell. Tisd "Togo-kväll" Segné och Koudzo fr Folkhögskolan medv med afrikansk mat, sång och musik. Bilder fr Togo, kollekt. PINGSTK:AN MOLKOM: Lörd 19 Lörd.kv i P.kyrkan Göran o Börje m R. Onsd 19 Bön.

Eftersom vi är kristna går Abassa och jag i kyrkan varje söndag för att be till vår Gud.

Vi håller kontakt med Helen Ednarsson från den förra svenska gruppen. Hon är mycket snäll och intresserar sig mycket för Guds ord. I kyrkan undervisar hon små barn.

När vi kom till kyrkan blev alla glada. Föreståndarna för kyrkan bad oss sjunga några lovsånger från kyrkan i Togo. Abassa spelade tamtam och Senyé sjöng vackra sånger. Vid detta tillfälle bildade vi en Togo-Sverigekör; vi sjunger på ewé, franska och svenska.

I en svensk dagstidning kunde man läsa att de två togoleserna kommer att göra någonting i kyrkan 17/11-92. Med hjälp av Helen började vi klockan 19 att visa diabolbilder från C.R.A.S.E.. Efteråt lagade jag pâte (Togo pâte). Hela salen strålade av glädje, vi dansade och alla var mycket lyckliga samtidigt som vi skänkte C.R.A.-S.E. Kuma Dunyo en tanke. Det var en kväll med mycket stor gästfrihet.

Tack

Övers. Martin Löfstrand

Dagsverken.

DAGSVERKEN

I år har vi kämpat på med olika dagsverken. Vi har blivit specialister på att tvätta fönster, städa och kratta löv. Kuoudzo är en stor resurs när det ska till med starka krafter tex när stubbar ska brytas upp och när ris ska dras ihop i stora högar. Senye är flink i fingrarna och ser till att fönster-rutorna skiner blanka och fina. Alla som vi varit hos är snälla och rara och de är inte snåla med driksen. Det vi hittills har tjänat på våra dagsverken är ca 7.500kr. Mer hoppas vi kunna arbeta ihop när vi kommer tillbaka i vår.

Hälsningar Dagsverkesarbetsledaren

Visite à Åsbackahemmet, Molkom

INTERNAT des vieux en Suède.

nous avons visité une institue des vieux, dans cette maison ils y a 63 places mais on a 51 personnes divisées en 5 appartements.

Retraités depuis quelques années et fatigués ces vieux ou vieilles qui n'ont pas d'autrement à faire, et qui ont besoin d'aide personnel quittent leur maison pour aller rester là pour toute leur vie.

L'argent payée à l'Etat chaque année par les vieux varie selon la fonction fait par chacun (si tu gagnes plus tu donnes plus mais si c'est moins on donne moins) donc pas de difficulté.

Il font tout là et pendant les nuits si quelques uns ont besoin l'aide ils pressent quelques boutons pour appeler les surveillants. Tout va bien là bas mais c'est la tristesse qui règne parce que leur temps de jeunesse est déjà passé, certains font un peu d'effort pour se promener avec leur canne d'autres avec des chariots pour être encore en bonne santé mais quelques uns n'arrivent pas ils sont fatigués.

Avec la liberté totale à certaines ages, les enfants n'habitent pas chez les parents eux aussi forment leur famille quelque part et pour ne pas avoir de problèmes les vieux se rendent à cette institution.

D.A. SENYE

Åsbackahemmet - för de gamla

Vi, det vill säga Pia, Håkan, Sényé, Koudzo och Anna Se, besökte en dag i oktober ålderdomshemmet här i Molkom - Åsbacka. Här finns plats för 63st gamla men för tillfället bor här 49st pga omstrukturering. Nu bor de i korridorer typ skolinternat och får maten lagad i ett gemensamt kök för hela hemmet. Det kommer att bli en övergång till grupphushåll där de inneboende själva (med hjälp av personalen) får laga mat etc. Det verkar som en förbättring då den nuvarande miljön kändes rätt steril. Man får hoppas på större rum åt var och en också eftersom de nuvarande är så små.

De som bor här är människor i behov av hjälp och tillsyn av personal flera gånger om dagen. Man har en väntekö av folk som vill bo här men pga omstruktureringen tar man inte in fler just nu. Annars har den som är i störst behov av hjälp förtur.

Att bo här är inte gratis - det kostar 3000-7000 kr/mån beroende på inkomst (pension). Det finns för närvarande 35st anställda som tillgodoser de gamla med den hjälp de behöver, hur många som blir kvar efter förändringen är svårt att säga. Den mentala och fysiska hälsan varierade starkt men de man kunde kommunicera med verkade trivas.

Anna Se och Pia

à Agoué et à Ouidah au Bénin. Aujourd'hui ils sont honorablement représentés dans ces villes par toutes ces familles portant un nom à consonance portugaise et qui, au Togo notamment, ont apporté une louable contribution à l'essor économique de ce pays.

Puis, les Allemands vinrent |

Le Togo fut, comme tous les pays de la côte africaine, le théâtre des rivalités de clans ou de tribus; ce qui incitait les faibles à rechercher la protection ou l'appui des Nations étrangères. Après des fortunes diverses qui opposèrent Français et Anglais à la recherche des « zones de protection » africaines, l'Empire allemand signa des traités de protectorat, en 1884 avec les autorités traditionnelles de Togo " Togoville ". C'était sous le règne de Mlapa [1]. Le nom du Dr Nachtigal est passé dans l'histoire, comme étant, dans la signature du traité du 5 juillet 1884, le représentant du gouvernement allemand.

Le protectorat allemand dura trente ans et ce fut la première guerre mondiale qui y mit fin. Les troupes franco-anglaises vinrent occuper le Togo et y exercèrent de concert une autorité quasi militaire qui dura cinq ans et y

trouva son épilogue dans le traité de Versailles dans l'élaboration duquel le pays et ses braves populations furent dépecés avec la désinvolture qui convient dans le cas du partage d'un butin de guerre.

Le mandat de la société des Nations couvrit le Togo jusqu'à la fin de la deuxième guerre mondiale et, en décembre 1946, le régime de tutelle de l'O.N.U. se substitua à l'Organisation de Genève.

La France exerça cette tutelle au nom de l'O.N.U. L'époque héroïque, qui douze ans, eut ses hauts et ses bas. Et en 1958 des élections générales portèrent les Nationalistes Togolais au pouvoir faisant triompher leurs revendications quant à l'indépendance nationale qui les opposaient aux tenants de l'Union Française.

Koudzo Abas!

DE L'HISTOIRE DU TOGO

AGOKOLI, ROI DE NOUATCHI

Agokoli fut, dans le pays Nouatchi, l'un des rois dont la légende nous a transmis le souvenir et l'histoire. C'était un tyran et sous son règne, ses sujets, cherchant la paix, s'enfuirent et ce fut l'exode célèbre de l'histoire des Ewes. Les émigrants allèrent fonder Péki, Awudomé, Kpando, Kpalimé, Ho, Lomé, Tsévié, Davié, Kéta, Anlo. Cela se passait, croit-on, vers 1720.

Le fâcheux souvenir laissé dans l'esprit des populations d'alors n'était pas de nature à encourager chez elles l'idée de

soumission à un régime monarchique. Plus tard, le système de clan prédomina; cela explique l'existence, chez les Ewes de nombreuses chefferies gouvernant les tribus dans une organisation pouvant être considérée comme une ébauche de la démocratie.

Les premiers Européens à s'implanter sur le pays des Ewes furent les Missionnaires de la Mission Evangelique de Brême. Quant aux commerçants, les premiers étaient des négociants de souche brésilienne ou portugaise qui s'installèrent au Togo comme

Naturmedicin

La médecine traditionnelle.

À côté de la philosophie élevée des cultes animistes, les superstitions, les amulettes destinées à éloigner le malheur et les pratiques magiques bénéfiques ou maléfiques des guérisseurs n'en subsistent pas moins. La brousse et la forêt contiennent en effet des plantes médicinales innombrables, dont les fruits, les écorces, les racines ou les graines possèdent des principes aux surprenantes vertus thérapeutiques. Chaque chef de famille possède le secret d'un remède tiré d'une plante particulière; s'il vend volontiers la substance qui guérit, en revanche, il n'en confiera la recette qu'à son héritier.

Les guérisseurs professionnels allient des connaissances assez solides en botanique à d'incontestables dons de télépathie et de télépsychie. Ils sont de plus, en général, d'excellents masseurs, qui réduisent les fractures ou traitent les entorses, grâce à leur connaissance pratique de l'anatomie. Il n'existe pas de classification des plantes médicales et leur nom varie d'un peuple à l'autre. Les compositions sont à base de décoctions, d'infusions et de poudre. Le citron est souvent utilisé comme agent conservateur. La calcination de plantes ou de mélanges qui en préservent les vertus sont courantes. Comme excipient pour les pommades, les médecins préfèrent à toute autre matière grasse le beurre de karité ou de l'huile de palme, riche en vitamine A.

En pays kotokoli, on pratique, par des injections, la vaccination contre le tétanos; en pays ewé, on lutte contre la paralysie en faisant des injections de poudre par scarifications.

Les guérisseurs soignent encore avec succès certaines maladies majeures, comme la lèpre, l'épilepsie, les faiblesses sexuelles ou cardiaques, et les troubles entraînant la stérilité. La plupart des traitements sont symptomatiques. À travers l'Association des praticiens de la médecine traditionnelle, les meilleurs thérapeutes Togolais tentent actuellement de faire valoir les vertus bénéfiques de leur pharmacopée. /.

Koudzo Abas!

Vid sidan av den upphöjda filosofin är animistkulten, vidskepligheten, de lyckobringande amuletterna och helbrägdagörarnas lyckobringande eller olycksbringande riter fortfarande starka.

Skogarna och buskmarkerna innehåller sannerligen oräkneliga medicinalväxter vilkas frukter, bark, rötter eller frön besitter överaskande helande egenskaper. Varje familjeöverhuvud känner hemligheten om ett läkemedel utdraget ur en speciell växt. Om han frivilligt säljer den helande substansen, kommer han i gengäld inte att få någon vinst personligen utan hela förtjänsten kommer hans arvingar till godo. De professionella helbrägdagörarna förenar stora kunskaper i botanik med obestridliga telepatiska gåvor. De är i allmänhet utmärkta massörer som lindrar benbrott eller behandlar vrickningar, tack vare sina praktiska kunskaper i anatomi.

Det finns ingen klassificering av medicinalväxter och deras namn varierar från ett folk till ett annat. Sammansättningarna är baserade på dekokter, lösningar och pulver. Citron används ofta som konserveringsmedel. Att bränna olika växtdelar till aska för att på så sätt bevara läkekraften är en ofta använd metod. Som gengäva för salvorna föredrar läkarna framför allt annat fett, Karité-smör (Karité är ett träd ur vilket man utvinnet ett fett, mycket bra till t.ex. massage. Övers. anm.) eller palmolja, rik på vitamin A.

I kotokoli praktiserar man vaccination mot stelkramp genom injektion. Hos ewés kämpar man mot förlamning genom inskrämning av pulver.

Helbrägdagörarna behandlar fortfarande vissa större sjukdomar med framgång, såsom lepra, epilepsi, impotens, hjärtrubbningar och besvär rörande sterilitet. Huvuddelen av behandlingarna är symptomatiska.

Inom de praktiserande traditionella läkarnas förening, försöker de bästa av dem för närvarande att vinna erkännande för de nyttiga läkekrafter deras kunskapsbank rymmer.

KOUDZO ABAS!

Övers. Martin Löfstrand.

Jag tänkte skriva lite om mitt specialarbete i Togo, som är naturmedicin. Varför just naturmedicin, kanske ni frågar. Varför inte, säger jag. Det finns mycket i naturen som kan användas som läkemedel. Många växter har en speciell läkekraft, och medicinalväxterna påverkar på ett naturligt sätt kroppens alla funktioner. Alla kemiska preparat som finns att köpa på ett apotek, kan man utan större ansträngning finna i naturen. Om man vet vilka växter man ska använda mot vilka krämpor, vill säga. Det är det jag vill försöka ta reda på. Många människor idag anser att naturmedicinen saknar betydelse, men gör den verkligen det? Även om läkekonsten gjort stora framsteg på 1900-talet, visste våra förfäder för tusentals år sedan hur man botar sjukdomar med olika örter. De aktiva substanser som idag framställs i de moderna läkemedelsindustrierna finns naturligt i de flesta växter och plantor. Det finns kemiskt framställt malariapreparat, men man kan även få ett bra skydd av naturliga ämnen, till exempel gin och tonic. Kanske inte så nyttigt för kroppen i det långa loppet, men man har väldigt roligt under tiden.

Sune Sjöqvist.

Dikter

Många mil och år från här
finns en plats jag håller kär
Dess storslagna naturliga
skådespel
renade mitt sinne och gjorde
själen hel
Vattnets mäktiga kraft belyst
av fullmånens sken
gjorde mig matt där jag stod
på skälvande ben
Vart jag mig i världen be-
finner
tankarna till Zimbabwe för-
svinner
Victoria Falls långt nere i
sydväst
var den plats som passade
mig bäst
Klimat, natur, kultur -
Människorna
för mig kändes det precis
som det ska
Långt där nere söder om
ekvatorn
There I wish I was born.

SUNE SJÖQVIST!

EG-debatt

Är EG bra för världen? Eller är EG bara bra för EG?

Det var en frågeställning som fick sitt svar när elever och personal på Molkoms Folkhögskola hade en temadag om EG den 1 december. Efter en inledande fakta-vandring träffade vi representeranter för de båda sidorna. Dagen avslutades med en debatt där alla hade möjlighet att ställa frågor. Dessvärre var planeringen så illa att debattledaren ställde egna frågor i drygt 30 minuter. Därefter återstod endast 15 minuter för eleverna. Således hann endast några få göra sina röster hörda.

Det var mycket intressant att jämföra de båda sidornas sätt att föra fram sina budskap. Nej-mannen höll sig till konkreta fakta, ja-sägaren ägnade sig åt floskler och smutskastning, till exempel: "EGs främsta syfte är att Europa aldrig mer ska drabbas av krig", "vi vill att alla svenskar ska kunna resa fritt i Europa", "EG är en miljöreligion" och "ni bör veta att det är kommunisterna som står bakom nej-sidan".

Hur kommer då EG-staterna att behandla U-länderna?

Nej-sidan svarade: "I 400 år har Nord utnyttjat Syd. Genom EG blir vi ännu mer effektiva".

Ja-sidan vägrade kommentera det faktum att många EG-stater fortsätter att suga ut den tredje världen genom att ta större ränteinkomster än utgivet bistånd. Ja-mannen ansåg dessutom att Nord redan idag tar ett stort ansvar genom att placera vinstgivande industrier och andra projekt i Syd. Han betonade också att det är mycket viktigt att Sverige bibehåller och helst ökar sin ekonomiska tillväxt.

EG-dagen avslutades med att skolans elever fick rösta för eller mot EG. Det visade sig att hela 82 % tyckte att Sverige ska hålla sig utanför den västeuropeiska elitsatsningen.

Jag kommer att tänka på två texter som passar bra in som illustrationer till funderingarna om EG och den övriga världen. Den första är hämtad från en tidig 70-talslåt av Hoola Bandoola Band:

Men den som har vill ständigt ha mer
Och det man inte kan få
kan man oftast ta
Och ett lyckligt folk är olönsamt
Det är så lite de vill ha

Den andra är en dikt av den fransk-skånske poeten Jacques Werup, från samlingen "Fläckar av liv" från 1977:

Sommaren, samhörigheten.
Slakten och skörden.

Ådorna, de gröna floderna,
sorlande på väg ut
mot de böljande fälten.

Hjärnan, kupan av himmel,
en rymd full av vågor,
mottar maskrosornas signaler.

Sommaren, samhörigheten.
Kompost och bröd.

En sång för jordens folk.

MICAEL FASTH

Afrikakurs

Med kort varsel inkom en inbjudan till en Afrikakurs i Göteborg.

Den var anordnad av fältbiologerna och eftersom jag är medlem åkte jag ner. Vi var ungefär tolv personer som under två dygn insöp kunskap om kontinenten på många olika områden. Det var en viss tonvikt på Zimbabwe. De två arrangörerna hade nämligen varit där med Tomelilla FHS (en av dem i samma klass som Sune förra året).

De sex talarna berörde ännu som: "Det världsekonomiska systemet", "Miljö-" och "markförstöring", "befolkningsfrågan", "demokratiseringsprocessen". Om det världsekonomiska systemet sas att Europa blivit så mäktigt bl.a. p.g.a. sin geografi - vi har alltid seglat mycket - och vi lagt under oss resten av världen genom att införliva den i världsekonomin, som en sorts feodalherrar.

I Afrika bor egentligen rätt lite folk per kvadrat km, men den snabba ökningen är ett problem. I de olika demokratiseringsprocesserna är det viktigt att den afrikanska demokratin inte blir en kopia av den europeiska utan att man i st. tar vara på de gräsrotsrörelser och traditionella samhällsstrukturer som finns.

Talarna kom med många för mig nya synvinklar. Nytt blod hoppas jag att jag tillförde även vår grupp vid min tvåspråkiga redovisning av helgen.

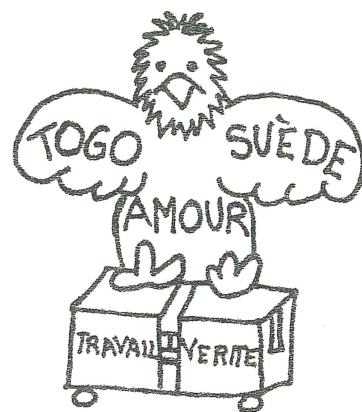
Martin Löfstrand

Bokrecension

Bokrecension:
"Upp genom mörkret"
Ngugi wa Thiongo.

Den här boken handlar om Njoroge, en ung pojke från en liten by strax utanför Nairobi. Hans högsta önskan var att börja i skolan, för så mycket visste han, att utbildning är en väg upp från fattigdom och förtryckelse. Historien tycks utspela sig under 50-talet, för det talas mycket om Njoroges äldre bröder, varav den ene dog under andra världskriget, och den andre brodern som kom tillbaka och var mycket deprimerad. Njoroges bror är en ledargestalt inom Mau-Mau-rörelsen, och hans far jobbar på den vite mannens, Mr Howlands farm, vars mark ursprungligen tillhörde Njoroges familj. Njoroges bästa vän var en flicka, Mwihaki, dotter till byhövdingen Jacobo. En ganska märklig bok, med tydliga essenser från litterära klassiker. Romeo och Julia i en afrikansk version, med Njoroge och Mwihaki i rollerna, vars familjer är osams. Man kan skymta drag av Hamlet i Njoroges bror, och historien runt om huvudpersonerna kan ibland få tankarna att gå till "Den röda neilikan". En intressant bok som kan väcka till eftertanke om hur livet och utvecklingen i dagens Kenya har styrts av kolonister och nybyggare under hela seklet.

Läst och tyckt av
Sune Sjöqvist.

Koudzos referat från:

Årsmötet

REUNION ANNUELLE A MORA.
Folkhögskola samedi 14/11/92.
23 personnes présentes (année 92/93).
représentation de l'association
Suêdo-Togolaise.

Président: Mr. Hakan

Sécretaire: Mlle. Indrid

Justificateurs: Martin et Pia.
13 heures 20 mn: Ouverture de la
réunion par le président élu.

Ordre du jour:

Vérification du programme de l'an-
née 92.

- Rapport sur les visites offi-
cielles dans les villages de
Kuma et Agomé de l'année 92.
- Affaire du professeur Baka
concernant l'alphabétisation.
- Affaire de coopérative au
C.R.A.S.E dans le domaine finan-
cier du Coacrase.
- Vérification des comptes par
le trésorier de l'association
Mr Mats.

- Rapport financier dans le do-
maine de l'A.S.D.I.
- Les besoins dans les ateliers.
- Close de la réunion environ
16h- 30mn. Bien sur les choses de
l'année passée 92.

Nous l'avons terminé en regar-
dant des diapositives sur le
paysage, la vie paysanne etc...
Plus précisément sur les activi-
tés du crase.

Une réunion à huis clos avec
Mr Mats, responsable du groupe
depuis des années passées et 93,
Mr Rainer directeur de Folkhögss-
kola à Mora, l'un des principaux
leaders pour la réouverture du
Centre Kuma-Dunyo, plus Sényé et
Koudzo. Dans cette réunion, le di-
recteur nous a fait apprendre
que, une délégation de cette éco-
le de Mora, visitera le Togo et
va faire 2 semaines au crase K.D
en vue d'être en contact avec le
Centre et pour la réglementation
de quelques points nécessaires
pour le bon déroulement, son bien
être et la vie du Centre. Si cela
s'est décidé par les autorités
de cette Association, donc le
voyage doit se faire dans le
mois de Mai. Une délégation envi-
ron 10 personnes.

Les mots de remerciements du
président aux participants en-
terminaison d'un grand MERCI./.
A la prochaine fois 5/12/Molkom.

Styrelsemötet

Samedi 5/12/92: 12h-30mn. Ouver-
ture de la réunion du comité à
Molkom.

23 personnes. Les anciens depuis
les années 1978.

Ordre du jour:
Situation, solution et programme
de l'année 93.

- Situation sur les activités du
Togo.

- Situation sur les activités du
C.R.A.S.E de Kuma-Dunyo.

- Explications et interventions
par Mr Mats Matsson.

- L'importance de l'O.A.A.C au
niveau du crase.

- La vie des apprentis actuels,
les problèmes, les besoins et sa-
tisfactions.

- Problème de l'argent de compte
qui n'est pas à sa place.

- Que fait le comptable dans le
domaine financier au crase?

- Un groupe de Folkhögsskola à
Mora au Togo en Mai 93, après le
départ du premier groupe de Mol-
kom en Janvier. 2 semaines au
crase pour suivre ses activités.
- Le président du groupe Mr
Rainer. Aussi 7 personnes de
Folkhögsskola ou les élèves de
cette, étaient présentes dans la
réunion à Molkom.

Dans la réunion, comme prési-
dent des apprentis au crase, et
en présence de l'adjointe sécré-
taire Sényé, je les avais vive-
ment remercié aux efforts qu'ils
déployent pour l'existence et le
bien-être du Centre. Aussi, avec
des remerciements et encourage-
ments honorables pour la conti-
nuité amiable au bon aboutisse-
ment à un avenir prospère aux
jeunes paysans de Kuma et du To-
go tout entier. Pour commencer et
finir au nom du Comité Local, des
Anciens Apprentis du crase (O.A.
A.C), de tout le collectif du
Centre et de Kuma.

Ces deux réunions sont termi-
nées par de grands remercie-
ments par le président et les
autres dirigeants, terminées par
une très grande compréhension
finalement par la joie de sépa-
ration dans différentes destina-
tions./.

Koudzo ABAS.

Rikhaltig, frispråkig, satirisk press i Lomé

Under våren 1990 kunde vi för
första gången läsa ATOPANI, den
första privata tidningen sedan
Togo-Presse (tidigare La Nouvelle
Marche) fått monopolställning som
statligt RPT-organ.

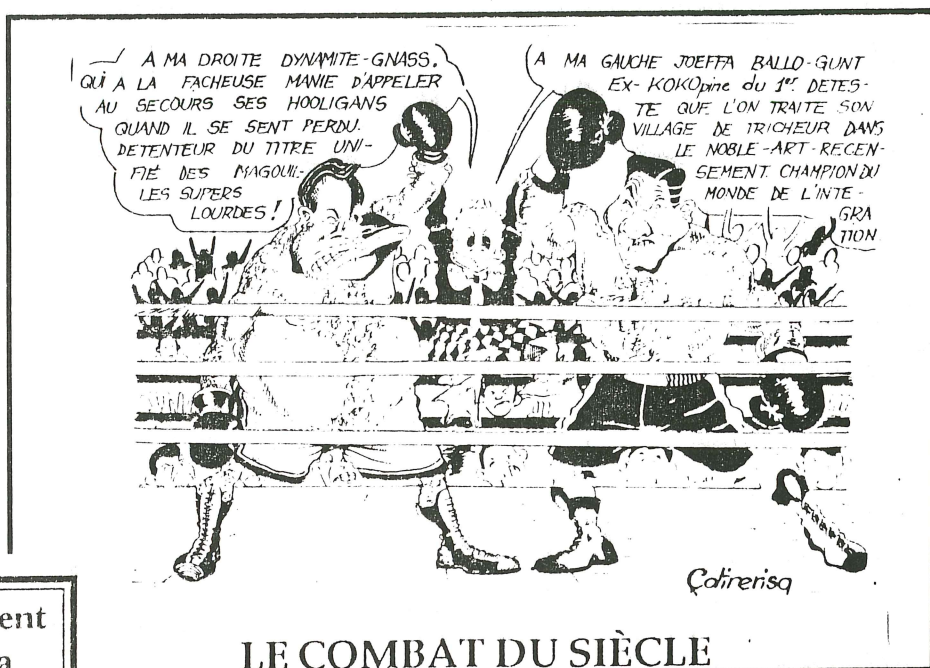
Som en följd av den process mot
ett flerpartisystem, som tog fart i
oktober 1990, har nya tidningar
vuxit fram som svampar ur jorden.
Nu utkommer säkert ett tjugotal
tidningar i Lomé. Samtliga dessa,
med undantag av Togo Presse, är
uttalade kritiska mot den envist sig
kvartvingande president Eyadema
(eller Eyadéma, Gnass, Pyabalou,
som är några av de öknamn han
fått i pressen), militären (FAT)
och RPT, som fram till 1991 var det
enda tillåtna partiet.

De flesta nya tidningarna
utkommer en gång i veckan, några
två gånger i månaden, och någon
enstaka är månadstidning.
Tidningarna kostar 200-300 FCFA
för veckoutgåvorna (ca 4.50-6.50
SEK). Togo-Presse, som är den
enda dagstidningen, kostar 50
FCFA, vilket motsvarar 300 FCFA i
veckan.

Tidningsutbudet är givetvis
störst i huvudstaden Lomé, där
tidningarna i första hand säljs av
gatuförsäljare. Vid marknaden i Bè
såg Kossi och jag för första gången
en speciell tidningskiosk, där de
flesta förekommande tidningarna
kunde köpas. I övrigt säljs tidningar
i vanliga bokhandlar i de större
städerna. Utbudet avtar dock från
söder mot norr i landet. I
prefekturen Kozah med staden
Kara, presidentens hemmaplan,
torde det vara svårt att få tag på
något annat än Togo-Presse. På
rena landsbygden existerar inga
tidningsförsäljning.

Det är viktigt att komma ihåg,
att information via pressen är en
angelägenhet för en mycket
begränsad intellektuell elit i
stadsmiljön. Såväl läskunnighet

som pris är begränsande faktorer. Landsbygdens folk och majoriteten av stadsbefolkningen får sin nyhetsinformation via radio som är statlig. Dess ställning är mycket känslig i dragkampen mellan å ena sidan presidenten med sina huliganer i armén och RPT och å andra sidan regeringen med premiärministern Koffigoh och HCR (Haut Conseil de la République = Republikens högsta råd). Vid tillfällen då den politiska spänningen ökat, har ofta militären skyndat sig att besätta radio- och TV-stationen i Lomé.

Stratégie de guerre ou comment le chef suprême des armées a "dépliqué la chiation"

Dessa båda illustrationer är hämtade ur KPAKPA Désenchanté (Den desillusionerade ankan) som är den allra mest utpräglade satirtidningen i Togo. Den är inspirerad av den internationellt kända franska satirtidningen "Le Canard enchaîné" (Den fjättrade ankan). De här två exemplen ur KPAKPA överlämnas som fransk läsövning åt våra läsare. Man ska nog inte försöka översätta satir.

Où va le Togo?

Vart går Togo?

(Forts.)

Valkampanjen som snubblade på startlinjen.

På CRASE kunde vi märka en aning av valrörelse på olika sätt.

U.T.D. (Union Togolaise pour la Démocratie), vars ledare är Edem

Kodjo, lät distribuera blanketter för medlemsanmälan. Möjligheten att bli medlem i U.T.D. pålystes av rektor. Blanketterna blev dock liggande orörda på hans expedition. Enbart medlemsavgiften på 250 FCFA (ca 6 kr) var nog tillräcklig för att få ev intresserade att avstå.

Gilchrist Olympios stödparti, U.D.F. (Union des Forces du Changement), annonserade för ett opinionsmöte i Kpalime genom flygblad i byarna och på CRASE.

En eftermiddag i februari gick alla på CRASE ner till Adame för att lyssna på Agboyibo Yawovi, som

var på turné i Kloto. Han är ledare för CAR (le Comité d'Action pour le Renouveau).

Åtminstone vid denna tid var det dessa tre, som nämndes som de främsta utmanarna till Eyadema om presidentskapet.

Edem Kodjo med en bakgrund som tidigare generalsekreterare i RPT och minister, sedan generalsekreterare i OUA (Organisation de l'Unité Africaine), därefter i onåd hos Eyadema och landsflyktig i Paris, är den internationellt mest kände. Han skrev under Paris-tiden bl a boken "Et demain l'Afrique".

Gilchrist Olympio är affärsman-

men, som bärs fram av sin faders tragiska öde. Han har bl a hjälpt fram LONRHO (det brittisk-rhodesiska affärsimperiet) i Västafrika.

Aghoyibo Yawovi anses var "folkets man" till presidentposten. Hans parti, CAR, har ett program, som mera uttalat än de andra partiernas intresserar sig för hur villkoren för bönder, arbetare och arbetslösa skall kunna förbättras.

Detta var läget i mars -92. Det skulle dock snart inträffa saker, som helt förändrade läget och kullkastade alla uppgjorda tidsplaner.

Attentat mot Gilchrist Olympio...

Den 5 maj -92 påbörjade Gilchrist Olympio en valturné mot norra Togo. Han nådde dock aldrig längre än till Soudou, ett par mil söder om Kara. Där utsattes hans kortege för beskjutning från ett väl planerat bakhåll under ledning av Eyademas son Ernest Gnassingbé. Flera personer döddes, däribland HCR-ledamoten och ordföranden för ett av de partier som stöder Olympio, Marc Atidepe. Olympio undkom, svårt skadad, tack vare att Soudou ligger nära gränsen till Benin. Under en dramatisk natt lyckades man snabbt få fram ett flygplan från Elfenbenskustens president Houphouët-Boigny.

Bela det dramatiska händelseförloppet finns utförligt refererat i den togolesiska pressen, som än så länge varken attentatet mot redaktioner eller förföljelser av journalister lyckats stoppa.

I juni anlände en kommission från en internationell människorättsorganisation för att klargöra omständigheterna kring attentatet. Kommissionen lyckades i början av juli presentera en rapport som inte på något sätt motsade det som det togolesiska folket genom vittnesmål och rikt illustrerade artiklar i pressen visste mycket väl sedan ca två månader tillbaka.

Det togolesiska folket vill att de som utför attentat och mordar skall ställas inför rätta och dömas. Trots att landet leddes av en regering med folkligt stöd, under en premiärminister, Koffigoh, som lett kampen för mänskliga rättigheter i Togo, åtminstone fram till den 28/8 -92, har ännu ingen attentatsman gripits och ställts inför rätta. Detta måste bero på, att de som skall verkställa gripandena, dvs polis och gendarmier, helt enkelt låter bli. De ställer sig på Eyademas sida.

... och mord på Tavio Amarin.

När väl svallvågorna efter attentatet på Olympio lagt sig och man åter började tänka på ev kommande val, slog Eyademasidan till igen. Den 23 juli beskjöts Tavio Amarin av en gendarm på en gata i Lomé. Hans skadades så svårt att

han avled på sjukhuset. Amarin var ledare för ett av de mindre oppositionspartierna och generalsekreterare i COD II, som är ett samarbetsforum för oppositionspartierna. Amarin var den yngste av de mera framträdande oppositionspolitikerna. Han gjorde sig bemärkt och mycket uppskattad under den nationella konferensen, sommaren -91, genom sin skärpa och vältalighet.

Så hejdades åter den mödosamma vandringen mot folkomröstning och val. Den 28 augusti -92 löpte den ettåriga övergångsperioden ut och intet hade uppnåtts.

Efter 28/8 -92.

När övergångstiden löpt ut, inleddes förhandlingar om fortsättningen. Resultatet blev en regeringsombildning och en förlängning av övergångstiden till den 31/12 -92. En tidtabell för valen gjordes upp.

Vid regeringsombildningen lade RPT, det tidigare enda tillåtna partiet, beslag på alla de viktiga posterna utom premiärministerposten, som fortfarande hålls av Koffigoh. Presidenten gavs även rätt att presidiera vid regeringsammansträde, när viktiga frågor behandlas. Dvs Eyadema hade återtagit allt som han berövades vid den nationella konferensen så när som premiärministerposten.

Folkomröstningen om den nya konstitutionen hölls som planerat i slutet av september. Men sedan var det stopp igen.

I slutet av oktober togs större delen av HCR som gisslan av några soldater. De krävde, att tillgångar, som indrivits av RPT före den nationella konferensen och som vid konferensen tilldömts den togolesiska staten, skulle återbetalas.

En tid efter denna incident avskedade Koffigoh två ledande RPT-ministrar. Eyadema vägrade att godkänna avskedandet. Kort tid därefter utbröt...

... obegränsad generalstrejk - Grève générale illimitée.

Den 16 november -92 stannade Togo. De fackliga organisationerna (de som står fria från RPT) och den samlade oppositionen står bakom strejken, där endast el-

och vattenförsörjning samt teletrafik upprätthålls.

Krav som de strejkande ställer är bl.a., att det upprättas en "specialstyrka" för att garantera medborgarnas säkerhet, att presidenten proklamerar militärens neutralitet (missnöjet med att militären samarbetar med RPT och presidenten, dvs agerar politiskt, är stort), en rättvisare fördelning av ministerposterna med hänsyn till partier och etniska grupper, att de som tog delar av HCR som gisslan den 22/10 -92 åtalas, totalt öppethållande av gränsstationerna mot Ghana (f n hålls de stängda mellan 18 och 06).

Strejken har nu pågått över två månader. Det är dock viktigt att komma ihåg att detta är i första hand ett huvudstadsproblem. Livet i jordbruksbyarna påverkas i långt mindre grad än i städerna, och det är på landsbygden som majoriteten av Togos befolkning bor.

Efter varje större politiskt attentat eller mord har i allmänhet en "obegränsad generalstrejk utlysts". De har dock i allmänhet varat bara några dagar. Den här strejken är nog unik genom sin längd. Frågan är dock hur länge oppositionen kan hålla samman. Och Eyadema har Frankrike som uppbackare ...

Konsekvenser för Sv. Togoföreningen och Foyer Rural/CRASE.

Den segslitna förändringsprocessen i Togo har alltsedan hösten 1990 i hög grad bidragit till att den pågående utbyggnadsetappen vid CRASE kraftigt försenats.

Hittills har landets ekonomiska aktivitet lamlagits av generalstrejker, som varat några dagar eller någon vecka. Men även mellan strejkperioderna har den allmänna osäkerheten gjort att varudistributionen fungerat dåligt.

Till detta kommer den nu pågående generalstrejken. Den har nu pågått sedan den 16 november och något nära förestående slut kan inte skönjas idag (25/1 1993).

Vi måste förutse ytterligare tidsutdräkt i arbetena vid CRASE, även en tid efter en ev. lycklig utgång av den pågående politiska situationen.

Gåvan från Lassa-Lao överlämnad till KG.

Enligt årsmötets beslut fick KG Mattsson motta gåvan från från Lassa-Lao, en högtidsdräkt för Kabiyéer, vid skolan julfest. Här bär han dräkten vid Sényés och Koudzos besök under jullovet.

Visite chez Mr K G Mattsson
en batakari habit de cérémonie

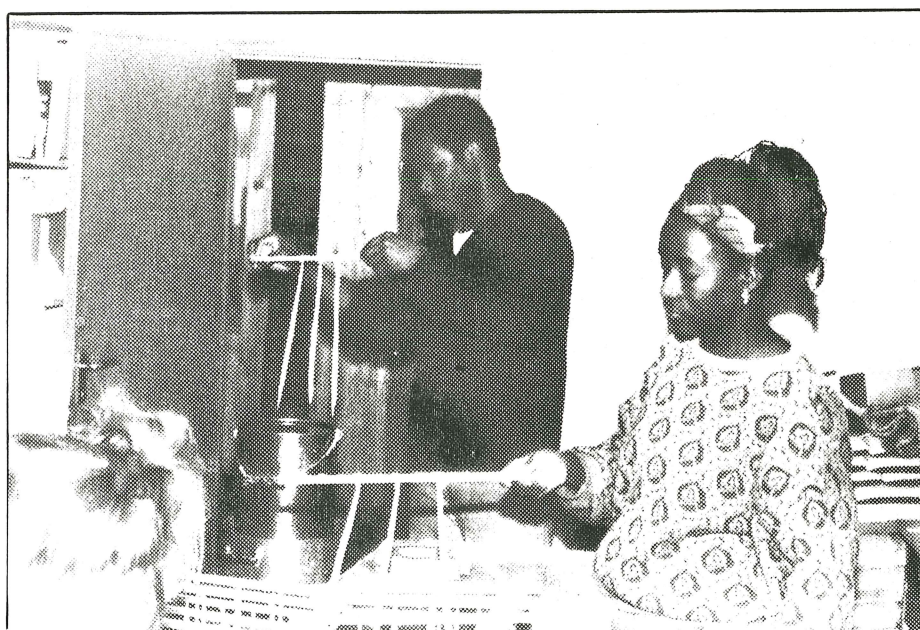
Kabiyé.

Préparatifs pour la fête de Noel le 24 décembre 92.

Julförberedelser i Molkom, december 92.

Disposition de l'arbre de Noël.

Fabrication de bougies.

Et enfin Papa Noel était venu!

Till sist uppenbarade sig självaste jultomten!

Uppskattat besök hos
Gunnar Schotte.

Visite chez Mr Gunnar Schotte
pour lui rendre nos hommages
dans l'ensemble de tout ce qu'
il fait et cette fois encore
nous avons reçu de grands ca-
deaux de Noël.

På hal is i Molkom
Le patinage

Sport sur le lac glacé
Un souvenir inoubliable
européen pour le patinage.

Att det kan vara så otroligt
halkigt på Molkomsjön! Tur att
det finns käppar (klubbor) att
stödja sig på.